

Schelde

nieuwsbrief

EEN UITGAVE VAN
HET SCHELDE
INFORMATIECENTRUM
SEPTEMBER 1997
JAARGANG 3 NR. 12

IN DIT NUMMER

**HET ZUIDGORS:
INGRIJPEN OF LATEN VERDWIJNEN?**

Eén van de laatst overgebleven zoutwaterschorren in de Westerschelde dreigt door erosie te verdwijnen. Gert de Groot, districtsbeheerder van Natuurmonumenten, geeft zijn visie over het schor. **pag. 4**

**VEILIGHEID WESTERSCHELDE
ONDER DE LOEP**

Rijkswaterstaat heeft gewerkt aan een studie om de veiligheid op de Westerschelde te vergroten. Welke maatregelen zijn nodig om Vlissingen, Terneuzen en Hansweert buiten de gevarenezone te houden. **pag. 6**

**ADVIES COMMISSIE
WESTERSCHELDE TELEURSTELLEND**

De natuur- en milieubeweging vindt dat de voorstellen onvoldoende compensatie geven voor het verlies aan natuurwaarden. Johan Jobsen, voorzitter van de Zeeuwse Milieufederatie, geeft een toelichting. **pag. 8**

In één winter 30 miljoen haringen door kerncentrale Doel ingezogen

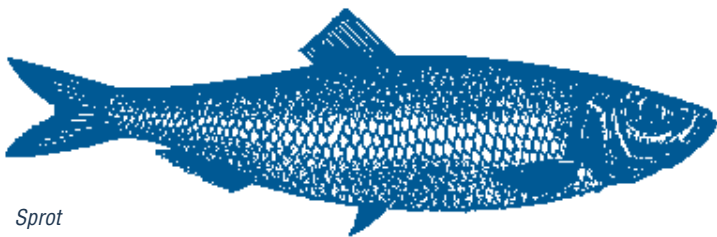
Vis in de Zeeschelde: terug van weggeweest

Onderzoek naar het visbestand in de Zeeschelde dateert van het begin van de jaren negentig. Het startsignaal werd gegeven door de kerncentrale Doel, waar werd vastgesteld dat de koelwaterinstallaties steeds meer vissen inzuigen. Daarom gaf de kerncentrale Doel het Laboratorium voor Ecologie en Aquacultuur van professor Frans Ollevier (Katholieke Universiteit Leuven) opdracht na te gaan welke soorten werden ingezogen, welke biomassa ze vertegenwoordigden en of er remedies bestonden om deze visinzuig te reduceren. Dit project resulteerde niet alleen in technische informatie in de vorm van maatregelen om dit probleem te verhelpen. Het leverde ook waardevolle biologische gegevens over de visbestanden in de Zeeschelde ter hoogte van de centrale. Bovendien was dit project de aanleiding om het onderzoek naar de gehele Zeeschelde uit te breiden. Sinds de start van het onderzoek werden al meer dan zestig verschillende vissoorten in het koelwater van Doel aangetroffen. Zowel typische zeevissen als zoetwatervissen komen voor in de brakwaterzone. Daarnaast worden steeds meer trekkende vissoorten aangetroffen die migreren tussen zoet en zout.

KINDERKAMER

Het overgrote deel van de vissen die worden aangetroffen in het brakke water van de Beneden-Zeeschelde, zijn zeevissen. Behalve soorten die eerder toevallig aanwezig zijn in het estuarium, zoals zeedonderpad of rode poot, vinden we er ook soorten die actief vanuit de zee migreren naar het estuariene milieu. Ze zoeken er voedsel, beschutting of bescherming tegen predatoren. Niet alle soorten komen op hetzelfde moment voor in de Beneden-Zeeschelde. Verschillende migratiegolven liggen aan de basis van een veranderende soortensamenstelling. In de zomer en de herfst bestaat de visgemeenschap bijna uitsluitend uit grondels. Er worden drie soorten grondels waargenomen,

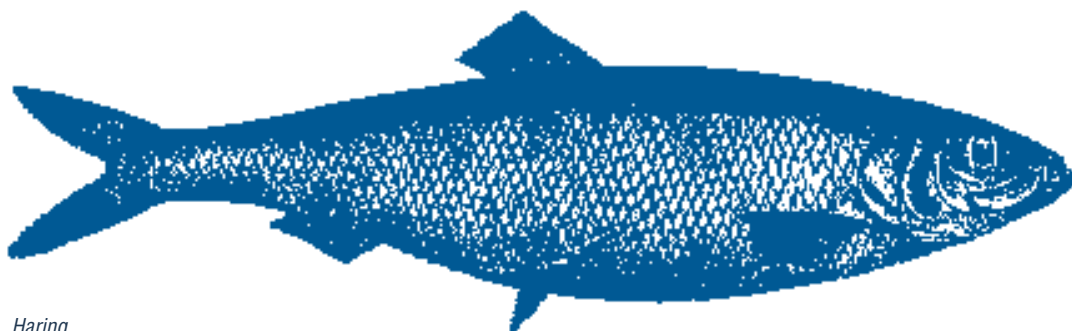

Sprot

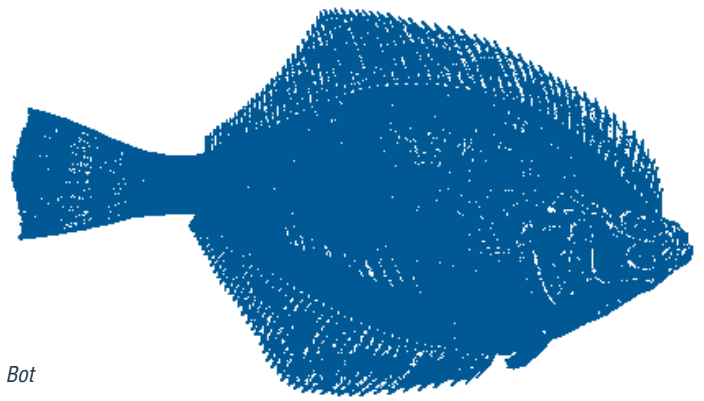
waarvan het dikkopje en de brakwatergrondel de belangrijkste zijn. Deze soorten paaien voor de kust of in de diepere delen van de Westerschelde en de jongen migreren dan stroomopwaarts; ze gebruiken het estuarium als kinderkamer. In het brakke water vinden ze een overvloed aan voedsel. Onder meer garnalen, die in deze periode massaal aanwezig zijn, vormen een geschikte prooi voor

deze vissen. Als de winter nadert en de temperatuur daalt, trekken de grondels naar de diepere zones en maken ze plaats voor haring en sprot, die tijdens de winter de gemeenschap domineren. Hoewel beide soorten gedurende het gehele jaar door in het koelwater van de centrale worden aangetroffen, bereiken ze hun maximale aantallen tijdens de winter. Het zijn vooral de eenjarige vissen die overwinteren in het troebele Scheldewater en zo de kans op predatie door wijting of kabeljauw ontlopen. De centrale van Doel zoog in de winter van 1995 zo'n 50 ton haring in (30 miljoen exemplaren). Dit is echter een fractie van het haringbestand in de Zeeschelde dat tijdens de wintermaanden commercieel door

ankerkuilnet vissers wordt gevangen. Om het inzuigen van onder meer haring en sprot te verhinderen, heeft de kerncentrale van Doel een visgeleidingssysteem geplaatst, dat de vissen door middel van geluid afschrikt. Soorten die zich niet laten afschrikken, zullen in de nabije toekomst via een vistunnel opnieuw naar de Schelde afgevoerd worden.

Haring

Bot

ZOETWATERVISSOORTEN

Zoetwatervissen bereiken in het brakke water de rand van hun verspreidingsgebied. Onder meer pos, baars en vooral snoekbaars komen in relatief grote aantallen voor in de Beneden-Zeeschelde. Vooral in de winter kunnen ze profiteren van het lagere zoutgehalte. In deze periode zijn ook karperachtigen aanwezig, zoals brasem en blankvoorn. De nabijheid van de Schelde-Rijnverbinding en het Albertkanaal, die via de havendokken in verbinding staan met de Schelde, zorgt voor een toevoer van zoetwatersoorten. Zowel deze kanalen als de havendokken zelf herbergen immers belangrijke concentraties zoetwatervis. Zeer recent onderzoek in opdracht van de Vlaamse Gemeenschap heeft aangetoond dat ook in het zoetwaterdeel van de Zeeschelde (de Boven-Zeeschelde) een aantal zoetwatersoorten voorkomen. De kritisch lage zuurstofwaarden die in dit deel van de rivier worden gemeten, lijken de aanwezigheid van een permanente visgemeenschap nog te verhinderen.

TREKKERSVISSEN

Een aantal soorten zijn niet gebonden aan het zoete of zoute milieu. Paling en bot bijvoorbeeld groeien in zoet of brak water, en als ze eenmaal geslachtsrijp zijn migreren ze naar zee om te paaien (kata-drome migratie). Anadrome soorten doen net het omgekeerde: ze worden volwassen op zee en zwemmen de rivieren op om te paaien in zoet water. Hierbij gebruiken ze het estuarium als passage-route. Archeologische vondsten tonen aan dat tijdens de Middeleeuwen in de Zeeschelde veel trekkende soorten voorkwamen, zoals steur, zalm, zeeforel, houting, elft en fint. De voornaamste oorzaken voor het verdwijnen van een aantal van deze soorten zijn: overbevissing, een slechte waterkwaliteit en het verloren gaan van geschikte paaigebieden. Hun voorkomen impliceert immers de gezondheid van het gehele aquatische systeem waar ze in leven. Dit houdt in dat niet alleen het water van een behoorlijke kwaliteit moet zijn, maar ook dat er voldoende paaiplaatsen in een rivier moeten zijn, zoals meanders, grindbeddingen en overstroombare winterbeddingen. Momenteel zijn er drie anadrome soorten aanwezig: de rivierprik, de zeeforel en de fint. Het is hoopgevend dat de situatie van de fint in gunstige richting lijkt te evolueren. Zo worden steeds meer finten aangetroffen in fuiken die staan opgesteld langs de Beneden-Zeeschelde.

Vissen met miljoenen in de Zeeschelde

In november 1996 werd de Zeeschelde in de omgeving van de kerncentrale van Doel intensief bevestig met behulp van ankerkuilnetten om tot een schatting te komen van de grootte van natuurlijke vispopulaties. Bij deze vorm van visserij ligt de boot voor anker en wordt er aan beide zijden van het schip een net gespannen dat op variabele diepten te water kan worden gelaten. Bij ankerkuilvisserij speelt de boot dus een passieve rol en is het de stroming die vissen in het net zal drijven. Juist hierdoor is het een aangewezen methode om vissen in estuaria, waarin eb en vloed aanzienlijke stroomsnelheden tot stand brengen, te bemonsteren.

De resultaten van dit onderzoek zijn ondergebracht in de tabel. Hierin staan de aantallen vissen die je passeren tussen eb en vloed als je op een vast punt op de dijk blijft staan. Het is hetzelfde aantal vissen dat opnieuw voorbijzwemt tussen vloed en eb. Voor de onderzochte periode werd het totaal aantal vissen (en garnalen) in de omgeving van Doel op ongeveer 140 miljoen geschat. Dit betekent dat zo'n 140 miljoen vissen en garnalen per getijdencyclus tweemaal de Kerncentrale van Doel passeren: eenmaal bij opgaand tij en een tweede maal bij neergaand tij. Hoewel wellicht als verrassend ervaren zijn deze grote aantallen vis geen uitzondering. Ook in andere estuaria passeren dagelijks grote aantallen. De relatieve rijkdom van de huidige visfauna betekent echter toch dat er sprake moet zijn van een zeker ecologisch herstel van de Zeeschelde.

De verscheidenheid van deze levensgemeenschappen en de grootte van de populaties kan maar behouden blijven en zelfs vergroten mits het ecologisch herstel van het Schelde-estuarium verdergaat. De hier gepresenteerde, hoopgevende cijfers moeten in ieder geval een stimulans betekenen voor de beleidsmakers om verder werk te maken van het ecologisch herstel van de Zeeschelde.

Soorten	aantal
grijze garnaal	17 050 000
steurgarnaal	20 350 000
brakwatergrondel	28 600 000
bot	6 600
dikkopje	9 350 000
haring	24 200 000
paling	31 900
rivierprik	5 500
schar	484 000
spiering	77 000
sprot	35 750 000
wijting	4 400
zeebaars	88 000
totaal	136 000 000

TOEKOMSPERSPECTIEF: NAAR EEN VISSERIJ OP DE ZEESCHELDE?

Het verdwijnen van habitats als gevolg van rivierkundige ingrepen en de verslechtering van de waterkwaliteit zijn de belangrijkste oorzaken voor het verdwijnen van typische vissoorten die voorkomen in de traag stromende benedenlopen zoals de Zeeschelde. Vooral in de Boven-Zeeschelde is de situatie verre van optimaal. Het aanleggen van gecontroleerde overstromingsgebieden die een regelmatige verbinding met de Schelde verzekeren, biedt echter mogelijkheden voor de visfauna. De

commerciële visserij in de Zeeschelde mogelijk maken. Al vanaf de Middeleeuwen werd de Zeeschelde intensief bevestig en deze commerciële exploitatie ging door tot vlak na de Eerste Wereldoorlog. Onder meer fint, spiering, paling en bot werden in relatief grote aantallen gevangen. De commerciële visserij is echter ingestort na de verslechtering van de waterkwaliteit in de jaren dertig. Op dit moment is een beperkte visserij mogelijk op de Beneden-Zeeschelde. Met ankerkuilnetten, boomkorren en fuiken wordt gevestig op paling, bot, garnalen en

Brakwatergrondel

habitatdiversiteit wordt immers door toevoegen van een overstromingsgebied groter, zodat een rijkere visfauna verwacht kan worden. Geïmundeerde graslanden, zoals het Tielrodebroek, bieden bovendien paaïmogelijkheden voor zoetwatervissen. Bovenal echter dient de waterkwaliteit gevoelig te verbeteren. De verbetering van zowel water- als structuurkwaliteit kan niet alleen leiden tot de opwaardering van het ecologisch belang van de Zeeschelde als getijdenrivier, maar moet in de toekomst een (beperkte)

haring. Bij een toenemende verbetering van de waterkwaliteit kan commerciële visvangst op de Zeeschelde opnieuw rendabel worden, mits er een strikte reglementering komt die past in het kader van integraal waterbeheer.

Dit artikel is een bijdrage van Joachim Maes

Nadere informatie:
Katholieke Universiteit Leuven
Telefoon +32 (0) 16 32 37 14

Zeebaars

Illustraties vissen met toestemming van uitgeverij KNNV overgenomen uit het boek 'De vissen van Nederland'.

Het Zuidgors: ingrijpen of laten verdwijnen?

Direct over de zeedijk bij Ellewoutsdijk ligt een van de laatst overgebleven zoutwaterschorren in de Westerschelde: het Zuidgors. Erosie vormt de belangrijkste bedreiging voor dit gebied. Deze vindt plaats met een tempo van plaatselijk vijf tot tien meter per jaar!

Natuurmonumenten, die dit buitendijks gebied beheert, is bezig met het opstellen van een beheerplan.

Gert de Groot, districtbeheerder: 'Als we niets doen, verdwijnt het Zuidgors langzaam maar zeker.

Dit zou een belangrijk verlies zijn, want nergens langs de Westerschelde ontstaan nog nieuwe schorren.'

HET ZUIDGORS

Met een oppervlakte van 55 ha is het Zuidgors het grootste zoutwaterschor in de Westerschelde. Aangrenzend liggen de slikken van Everingen (circa 100 ha) en oostelijk de plaat van Baarland. Tussen deze habitats bevinden zich voedselrijke ondiepe wateren en de geul 'Het Boerengat'. Het schor is op het zuidoosten georiënteerd en heeft bij stormen uit zuidwestelijke richting een strijklengte van ongeveer 5.800 meter. De hoogte van het schor varieert tussen de 1,7 m en 2,5 m +NAP. Voor het grootste gedeelte ligt het schor ruim boven hoogwaterniveau (2,3 m +NAP). De schorrand heeft een gemiddelde hoogte van 2,5 m tot 2,7 m +NAP. Het getijverschil ter plaatse is gemiddeld ruim vier meter.

Net als op het Land van Saeftinge is het oppervlak dat bij gemiddeld hoogwater onderstroomt, sterk afgenomen. Dit heeft geleid tot een sterke toename van strandkweek, een soort kweekgras die zich onder voedselrijke omstandigheden snel kan uitbreiden en andere soorten domineert. Van nature komt deze soort voor op de hoger gelegen delen van het schor: de oeverwallen. In de lager gelegen kommen komen de volgende karakteristieke soorten voor: zeeaster of zulte, Engels slijkgras, gewone zoutmelde, schorrekruid, zeekraal en lamsoor (zwinneblomme in het Vlaams). Het gebied is een goede hoogwatervluchtplaats voor steltlopers, die foerageren op het voorliggende slik en de slibrijke plaat van Baarland. Met name drieteenstrandlopers, bonte strandlopers, roze grutto's, wulpen, zilverplevieren en bontbekplevieren komen er voor. Ook verschillende soorten eenden gebruiken het schor als voedselgebied. Verder broeden er zilvermeeuwen, zwartkopmeeuwen en de grootste kolonie kokmeeuwen (3.900 broedparen!) van de Westerschelde.

SCHAARSE SCHORREN

Vanuit het Fort Ellewoutsdijk begint ons bezoek aan het Zuidgors. Het Fort, dat eigendom is van Natuurmonumenten, diende tot voor kort als werkplaats en uitvalsbasis voor de beheerder. Als we eenmaal op de dijk zijn, is het duidelijk waar we voor kwamen. Het Zuidgors, met daarachter de slikken van Everingen. Aan de horizon is Terneuzen zichtbaar, met Dow Chemical, en achter ons de zak van Zuid-Beveland, een waardevol cultuurlandschap. We staan hier letterlijk op de grens van cultuur en natuur. De schorren laten zien hoe Zeeland is ontstaan; het is feitelijk een stukje oerlandschap. Maar het gaat slecht met de schorren in Zeeland. Het totale schorareaal is sinds 1930 – met inbegrip van de schorren in het Haringvliet, de Grevelingen en het Volkerak – met ongeveer 60% afgenomen tot het huidige areaal van zo'n 4.200 ha. Hiervan bevindt ongeveer 75% zich in de Westerschelde, waarvan 80% (circa 2600 ha) in één brak schor: het land van Saeftinge. Het totale areaal aan zoutwaterschorren in de Westerschelde is van 1960 tot nu afgenomen van 580 tot 150 ha! Het Zuidgors beslaat hiervan circa 1/3 deel.

BEDREIGINGEN

De Groot: 'Onder natuurlijke omstandigheden zal het Wes-

terschedesysteem zelf zorgen voor compensatie in de vorm van aanwas van jong schor. De zee geeft en neemt. In die situatie zouden we het Zuidgors beoordelen als nagenoeg natuurlijk en geen beheersingrepen uitvoeren.' Door allerlei menselijke ingrepen in de Westerschelde, zoals verdieping van de vaargeul en inpolderingen, is de heersende dynamiek sterk verstoord en is het Zuidgors sterk aan het eroderen. Uit onderzoek blijkt dat het gebied zich tussen 1975 en 1977 nog met circa 18% heeft kunnen uitbreiden. Vanaf 1977 heeft erosie langzaam de overhand gekregen. Hoge stroomsnelheden en golfwerking hebben het voorliggende slik verlaagd, waardoor de schorrand zwaarder wordt aangevallen door de golven. Na 1987 is er een heel sterke achteruitgang van het schor gemeten, plaatselijk 5 tot 10 meter per jaar! Als je uitgaat van een gemiddelde afname van 5 meter over de hele lengte, betekent dit een achteruitgang van 1,4 ha per jaar: dat is ongeveer 3% van het schor! Dit zou betekenen dat er over 35 jaar niets meer van het schor over is.

PROJECT LAMSOOR

Door deze snelle erosie van het Zuidgors heeft Rijkswaterstaat in 1992, in samenwerking met Natuurmonumenten, een experiment gestart waarbij is onderzocht of erosie van

Boven: Aanleg rijshouten en wiepen-dammen in 1992

Rechts: Gert de Groot: 'Van wezenlijke compensatie is pas sprake als elders weer nieuw schor kan ontstaan.'

het gebied is tegen te gaan: het project Lamsoor. Over een breedte van zo'n 500 meter zijn zes rijshouten en wiepen-dammen van ongeveer 150 m lengte aangelegd, loodrecht op de schorrand. De verwachting was dat er sedimentatie tegen het schor zou plaatsvinden, waardoor de erosie van de schorranden door golfaanval zou verminderen. De sedimentatie is echter voornamelijk halverwege de dammen opgetreden, en niet tegen het schor zoals de verwachting was. De Groot: 'Het slibinvangen lukt dus wel, maar gebeurt helaas op de verkeerde plaats. Eigenlijk is dit de methodiek voor versnelde landaanwinning zoals dat in het verleden in Noordoost-Groningen is toegepast: slibinvang door dammen, vervolgens beplanten met Engels slijkgras en laten verlanden. Daarna legt je er een dijk omheen en je hebt er weer een stuk land bij.' Dit laatste was natuurlijk niet de bedoeling van dit experiment! Rijkswaterstaat heeft een evaluatie uitgevoerd en komt tot de conclusie dat het gebruik van deze 'landaanwinningswerken' om schorren te verdedigen in dit dynamische

deel van de Westerschelde onmogelijk is.

LEIDAM

Een alternatieve verdediging is een harde constructie van een leidam evenwijdig aan de schorrand. Het effect hiervan is dat stroming en golven het gebied minder zullen aantasten. Maar ook hier bestaan er nog veel onzekerheden, bijvoorbeeld in hoeverre er sedimentatie voor het schor optreedt en hoe duurzaam het geheel is. De belangrijkste vraag is of je een dergelijk gebied met zoveel inspanningen moet verdedigen, en zo ja, hoe. Het is een fundamentele keuze.

Voor Natuurmonumenten is een harde schorverdediging in de vorm van een leidam alleen acceptabel als alle effecten van deze ingrepen goed zijn onderbouwd. Voor de Zuidgors lijkt het wel gunstig, maar wat gebeurt er bijvoorbeeld bij de plaat van Baarland? Ook visueel heeft een leidam nogal wat invloed. De Groot zegt daarover: 'Je moet je voorstellen dat er dan een harde dam ligt langs de geul met een lengte van circa twee km, die bij laag water minimaal vier

meter boven het wateroppervlak uitsteekt; de kosten bedragen ongeveer zes miljoen gulden. Op zich zijn wij voorstander van de meest zachte maatregel om het schor te verdedigen. Een andere mogelijkheid om het schor te verdedigen is bijvoorbeeld het opspuiten (suppleren) van het slik met zand. Dit moet uiteraard regelmatig herhaald worden, zoals ook aan de kust gebeurt. Het grote nadeel hiervan is onder andere dat de bodemdieren die het voedsel vormen voor de grote aantallen steltlopers die hier foerageren, bedolven raken onder het zand.'

WEL OF GEEN COMPENSATIE

De Groot vindt dat dit type maatregelen in principe niet als compensatie moet worden gezien in het kader van natuurherstel: 'De schorerrosie is niet het gevolg van de toekomstige verdieping, maar is al veel langer aan de gang. We zijn verplicht iets te doen om deze ontwikkeling tegen te gaan, maar dat geldt niet alleen voor Natuurmonumenten. Het valt onder de maatregelen die je nu al moet nemen om het gebied te

beschermen, en staat los van de verdieping die nog moet komen. Van wezenlijke compensatie is pas sprake als er elders weer nieuw schor kan ontstaan (aanwas) en de natuurlijke dynamiek weer kan functioneren. Het is duidelijk dat dit alleen kan gebeuren door de rivier weer meer de ruimte te geven door rivierverbreeding.' (HH)

De Vereniging Natuurmonumenten heeft behalve het beheer en toezicht van het Zuidgors ook als taak voorlichting over het gebied te verzorgen. Het gebied is niet vrij toegankelijk, maar er worden zeer regelmatig excursies georganiseerd. Voor informatie hierover kunt u contact opnemen met de opzichter Beveland van Natuurmonumenten, de heer Buteyn, telefoon +31 (0)113 64 96 94 of 06-54 29 52 82.

Nadere informatie over het project Lamsoor is te verkrijgen bij Wim Houmes van Rijkswaterstaat, telefoon +31 (0)118 68 64 08

Ligging van de risicocontour (1996). Binnen de lijn 10^{-6} is de kans één op de miljoen per jaar dat een individu op een bepaalde plaats overlijdt als gevolg van een calamiteit.

Scala aan maatregelen scheepvaart maken het op de wal veiliger

Veiligheid Westerschelde onder de loep

De Westerschelde is een belangrijke aan- en afvoerroute voor de aangelegen chemische industrieën in Nederland en Vlaanderen. Het vervoer van gevaarlijke stoffen brengt risico's met zich mee, die in zogenaamde risicocontouren worden aangegeven. De overheden rond de Westerschelde hebben enerzijds de taak om de kans op een scheepsramp te beperken, en aan de andere kant moet op de wal gezorgd worden voor een goede preventie. De heer Hank Prins is werkzaam bij Rijkswaterstaat in Zeeland, de organisatie die de zorg heeft voor een vlotte en veilige scheepvaart. Vanuit die taak heeft hij gewerkt aan een studie naar de risicocontouren en manieren om de risico's te verkleinen (Risico-analyse Westerschelde, fase II, Brongerichte maatregelen, januari 1997).

RISICOCONTouREN

In 1994 is al een rapport verschenen over het risico van vervoer van gevaarlijke stoffen op de Westerschelde voor omwonenden. De contouren, die de risicogebieden aangeven, liggen op enkele plaatsen ook op het land. Gedeelten van de bebouwde kom van

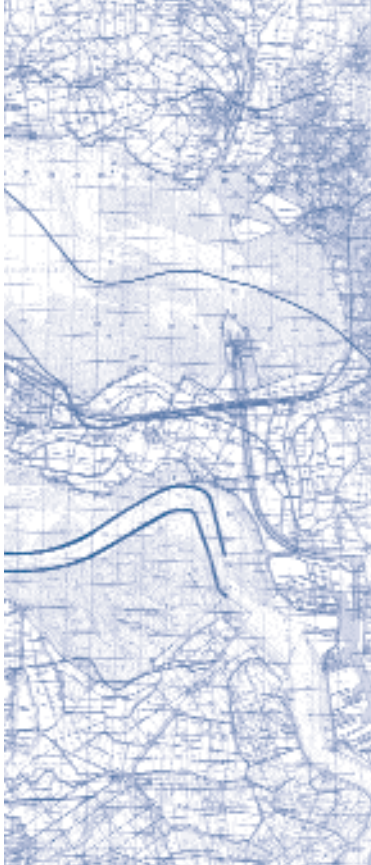
Vlissingen en in mindere mate ook van Terneuzen en Hansweert liggen binnen de risicocontouren (zie figuur). Daarom zijn maatregelen noodzakelijk om de kans op een ongeluk te beperken. Omdat het onderzoek destijds was gebaseerd op de ongevalsgegevens tot 1989 en de ver-

voersprestaties (totaal aantal tonnen \times de afgelegde weg) van 1992/1993, wilde Hank Prins eerst de actuele risico's berekenen. Hij vertelt: 'De recent toegenomen vervoersprestaties en de invoering van de Schelderadarketen (SRK) waarmee de scheepvaart op de Westerschelde nauwlettend wordt gestuurd, blijken het risicobeeld nauwelijks veranderd te hebben.' Na berekening van de actuele risico's werd gewerkt aan een lijst met risicobeperkende maatregelen. 'We gingen aan de slag met de vragen welke maatregelen denkbaar zijn, welke maatregelen noodzakelijk zijn om de risicocontouren buitengaats te krijgen en hoe groot de hiervoor benodigde inspanningen zijn.'

MAATWERK

Een complicerende factor was dat de hoofdoorzaak van overschrijding van de risico-

normen voor Vlissingen, Hansweert en Terneuzen verschillend zijn. Voor elke locatie moet maatwerk een oplossing bieden. Tom Matze, regiohoofd milieu van het stadsgewest Vlissingen-Middelburg, vertegenwoordigde de gemeenten aan de Westerschelde in de begeleidingsgroep van het onderzoek naar de risicocontouren. De gemeenten kunnen het risico verkleinen door goede rampenplannen paraat te hebben en ervoor te zorgen dat gebieden binnen de risicocontouren goed bereikbaar zijn voor brandweer, ambulance en politie. Matze: 'De gemeente Vlissingen zou de kans ook kunnen verkleinen door planologische maatregelen te nemen, wat inhoudt dat er bijvoorbeeld aan de boulevard in Vlissingen niet meer gebouwd mag worden. Maar dat is voor ons onaanvaardbaar.'

zowel van noordelijke als zuidelijke richting komen schepen de Westerschelde opgevangen. Bovendien gaan bij Vlissingen de loodsen aan en van boord. Deze loodswisseling gebeurt steeds meer met snelle tenders (de bootjes waarmee de loodsen van en naar een schip varen). Dat vergroot de veiligheid, want de loodsen hoeven niet meer allemaal op hetzelfde punt aan en van boord te gaan, maar kunnen dat nu over een veel groter gebied spreiden.

Ook is het een goed idee om voor het zuidelijk deel van de vaarweg loodsen vanuit Breskens aan boord te laten gaan, en voor het noordelijk deel vanuit Vlissingen. Als loodsen een opleiding en ervaring op zowel het zee- als riviertraject krijgen, hoeven er voor Vlissingen zelfs helemaal geen loodswisselingen plaats te vinden. Dat gebeurt dan op zee en in de haven van Antwerpen.

AANBEVELINGEN TERNEUZEN EN HANSWEERT

Bij Terneuzen en Hansweert wordt een bocht in de vaarroute nog eens gecombineerd met de in- en uitvaart van een kanaal, wat de kans op ongevallen natuurlijk vergroot. Verbetering van de interactie tussen de Schelderadarketen en de scheepvaart zal daarom positieve effecten op de veilig-

heid hebben. Uit het rapport blijkt dat de risicocontouren voor de woonconcentraties Terneuzen en Hansweert vooral gunstig worden beïnvloed door het instellen van een vrije ruimte rond schepen met giftige gassen. Ook beperking van de vaarsnelheid in de bocht bij Terneuzen en Hansweert en grotere bevoegdheden vanaf de wal dragen bij aan de veiligheid.

VAN AANBEVELINGEN NAAR UITVOERING

De aanbevelingen uit het onderzoek worden nu door Rijkswaterstaat Zeeland, in overleg met alle partijen in het gebied, tot een beleidsstuk uitgewerkt. Want naast de inspanning die invoering van een maatregel kost en de ingeschatte effectiviteit ervan, is ook het draagvlak onder de betrokken partijen van belang. Vervolgens zullen de Nederlandse ministers van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu en van Verkeer en Waterstaat het beleid moeten onderschrijven. Wegens het grensoverschrijdende karakter zal er ook overleg met de federale Belgische en gewestelijke Vlaamse overheid plaatsvinden.

Een zeer gunstige ontwikkeling komt al uit de particuliere sector. Het Nederlandse loodswezen heeft snelle tenders

aangeschaft voor de loodswisseling en leidt loodsen op voor zowel het zee- als riviertraject. Hiermee schuift de risicocontour bij Vlissingen in de goede richting.

VAN SERVICE NAAR MANAGEMENT

De rivier de Schelde heeft sinds 1991 de Schelderadarketen, een uiterst geavanceerd radarsysteem, gecombineerd met een VTS (Vessel Traffic System). Dit systeem heeft een informatieverstrekende en scheepvaartbegeleidende functie. Hank Prins stelt dat de functie van het VTS zal verbreden: 'Het zal steeds meer van "service" naar "managementsysteem" gaan. Door betere planning, coördinatie en management van de tijgebonden schepen is er minder oponthoud op de vaarweg en in de haven en wordt de veiligheid verbeterd. Maar bij dit soort systemen blijft er altijd de spanning tussen "de wal" en de kapitein. Maar de tijd van schipper naast God is voorbij. De Schelde is een moeilijke rivier; en dat houdt risico's voor de mens en voor de natuur in. Het verkeer op de rivier zal op den duur strakker geregeld worden vanaf de wal. Dat is wereldwijd ook de tendens.' (IR)

Nadere informatie:
Rijkswaterstaat Directie Zeeland
Telefoon +31 (0)118 68 60 00

AANBEVELINGEN VLISSINGEN

Uit onderzoek is gebleken dat schepen die op de rede van Vlissingen voor anker gaan of zijn geweest, relatief vaak bij ongevallen betrokken zijn. Maatregelen die leiden tot een beperking van het aantal ankerliggers, of tot verbeterde procedures voor het voor en van anker gaan, hebben invloed op de veiligheid op de rede van Vlissingen. Omdat 75% van de ongevallen met ankerliggers ontstaat, zou het nog verstandiger zijn het ankergebied bij de rede van Vlissingen grotendeels of geheel op te heffen. Daardoor komt er meer ruimte in het vaarwater beschikbaar voor verkeersscheiding, wat de veiligheid gunstig beïnvloedt. Ook zouden bepaalde zeeschepen die bij slecht weer voor anker liggen, een loods aan boord moeten nemen. Voor Vlissingen komen twee transportstromen bij elkaar:

Advies Commissie Westerschelde teleurstellend

'De natuur- en milieubeweging vindt dat de voorstellen onvoldoende compensatie geven voor het verlies aan natuurwaarden', zo staat in het persbericht dat is uitgegeven bij gelegenheid van de presentatie van het advies op 29 augustus jl. Hetzelfde bericht spreekt over het laten prevaleren van het bestuurlijk draagvlak in de streek. Maar ..., het blijft een advies. Uiteindelijk zal de Minister besluiten tot een kwalitatief goed herstelplan, zo klinkt het vertrouwen in de bewindsvrouw door.

Van het begin af aan hebben de Vlaamse en Nederlandse natuur- en milieu-organisaties zich verzet tegen de verdieplingsplannen. Daarbij telt het belang van het gebied als het gaafste estuarium van Europa met grote beschermde natuurgebieden en hoge vogeldichtheden. Er moet een eind komen aan de gestage achteruitgang van het oppervlak ecologisch belangrijke delen (slikken, schorren, ondiep water); sterker, er is nog wat goed te maken. Bovendien zijn er meer bedreigingen te vrezzen, zoals een rijzing van de zeespiegel.

Winst van het advies is dat een nuchter overzicht wordt gegeven. Een citaat: '... nadat er in mei een impasse was ontstaan in het tot dan toe gevolgde besluitvormingsproces ...' Bedoeld wordt het door Rijkswaterstaat jammerlijk slecht voorbereide proces met

de nodige slordigheden in de voorstellen, onder leiding van de provincie die uitstraalde 'roept u maar' en niet simpelweg het afgesproken beleid verdedigde, de landbouworganisaties die hun kans schoon zagen om eens lekker te scoren op de golven van publieke emotie en tenslotte de slappe houding van de overheden verenigd in het Bestuurlijk Overleg Westerschelde. Genoeg over deze zwarte bladzijde. Interessant is dat de Commissie het standpunt relativeert dat er geen (landbouw)grond meer voor natuur-doeleinden zou mogen vrijkomen. Goed is de nadrukkelijke aandacht voor de positieve koppeling van veiligheid en natuur. Ook van betekenis is de worsteling met de feiten van de bedreigingen voor de natuur: van 1960 tot 1990 niet minder dan 25 procent verlies van de ecologisch waardevolle delen tegenover slechts zes procent totaal oppervlak van de Westerschelde. Volgens één rapport dreigt als gevolg van de verdieping alleen een verlies aan oppervlak ondiep water en volgens een ander rapport is er het risico dat de morfologische basis voor de ecologische kwaliteit is verzwakt. Twijfels en tegenstrijdigheden die goed van pas komen als wordt gemikt op uitstel.

Een afschrift van het advies van de Commissie Westerschelde is te verkrijgen bij het Schelde InformatieCentrum

Johan Jobsen

En nu maar wachten dus op de '... breed gedragen en goed onderbouwde lange-termijnvisie', zo staat er in het advies. En wat dan als de 'technisch-inhoudelijke onderbouwing' om bepaalde maatregelen vraagt die geen draagvlak krijgen? Waarom laat de Commissie na, om een scenario uit te werken voor het geval dat het verlies echt ernstig blijkt te zijn. Draagvlak dus. Maar dat draagvlak is, zie boven, onderuit geschoffeld door het slechte inspraakproces. De natuur- en milieubeweging kan zich daarbij niet neerleggen. In vertrouwen op de Minister overigens. Daarom, een teleurstellend en weinig gedurfd advies. En dat van een commissie met twee leden met een verleden in de waterwereld, ook wel een onderdeel van de milieubeweging genoemd. Kennelijk is voor hen die denken in termen van watergangen en beken, een rivier als de Westerschelde te groots. Jammer.

Johan Jobsen
voorzitter
Zeeuwse Milieufederatie

COLOFON

De Schelde Nieuwsbrief is een gezamenlijke Nederlands-Vlaamse kwartaaluitgave van het Schelde InformatieCentrum. De nieuwsbrief valt onder verantwoordelijkheid van de in het Bestuurlijk Overleg Westerschelde participerende organisaties, de Administratie Waterwegen en Zeewezen, AMINAL afdeling natuur (ecologisch impulsgebied Schelde-Dender-Durme) en het Instituut voor Natuurbehoud. Deze uitgave wordt mede mogelijk gemaakt door de financiële steun van het Europese Unie LIFE project MARS. De in de nieuwsbrief gepubliceerde meningen weerspiegelen niet noodzakelijkerwijs het beleid van de participerende organisaties.

SHELDE INFORMATIECENTRUM
Coördinator: Lillian Withagen
Grenadierweg 31
4338 PG Middelburg

CORRESPONDENTIEADRES
Postbus 8039
4330 EA Middelburg
Telefoon (0118) 672238
Fax (0118) 616500
E-mail: C.F.M.Withagen@RIKZ.RWS.MINVENW.NL

**Schelde InformatieCentrum
op Internet**
<http://waterland.net/sic/>

CORRESPONDENTIEADRES BELGIË
Ecologisch Impulsgebied
Schelde-Dender-Durme
Copernicuslaan 1 bus 7
2018 Antwerpen
Telefoon 03 224 62 50
Fax 03 224 60 87

REDACTIE
Wim de Haan, Ludo Hemelaer,
Jan Hendriksen, Maurice
Hoffmann, Frans van Pelt,
Marja Plugge, Ingrid Renirie en
Arend van der Wel

EINDREDACTIE
Herman Haas

FOTOGRAFIE
Jan van den Broeke,
Dirk-Jan Gjeltema

VORMGEVING EN PRODUCTIE
ADZ, Vlissingen

OPLAGE
2500

OVERNAME VAN ARTIKELN
Overname van artikelen is
mogelijk met bronvermelding en
na toestemming van de redactie.

ISSN 1382-9513